

ELEKTRONINĖS VALDŽIOS PLĖTROS MODELIŲ ANALIZĖ

Jurgita Kindurytė¹, Narimantas Kazimieras Paliulis²

Vilniaus Gedimino technikos universitetas

El. paštas: jurgita_kinduryte@yahoo.com¹; narimantas.paliulis@vv.vgtu.lt²

Santrauka. Aptariama elektroninės valdžios plėtros svarba visame pasaulyje. Nagrinėjama elektroninės valdžios plėtros modelių reikšmė plečiant ir tobulinant e. valdžios paslaugas. Pateikiama elektroninės valdžios plėtros modelių klasifikacija sutinkama įvairių šalių autorių moksliniuose darbuose. Pateikiami ir analizuojami literatūroje minimi ir praktikoje taikomi elektroninės valdžios plėtros modeliai. Atliekama elektroninės valdžios plėtros modelių pagal brandos lygius analizė. Pateikiami kitų darbe minimų elektroninės valdžios plėtros modelių grupių bruožai. Nagrinėjamos naujausios elektroninės valdžios plėtros ateities kryptys ir tendencijos. Pateikiami elektroninės valdžios plėtros scenarijai. Aptariamos elektroninės valdžios plėtros modelių tobulinimo galimybės.

Reikšminiai žodžiai: elektroninė valdžia, elektroninės valdžios plėtra, elektroninės valdžios plėtros scenarijai, elektroninės valdžios plėtros modelis, informacinės technologijos.

Įvadas

Literatūroje teigiama, kad elektroninė valdžia (e. valdžia) yra vienas iš būdų modernizuoti valstybės valdymą, sėkmingai vykdyti valstybės reformą, prisitaikant prie žinių visuomenės reikalavimų, pagerinti visuomenės ir valdžios ryšio kokybę.

Sparčiai plečiantis ir modernėjant informacinėms technologijoms vartotojai reikalauja vis daugiau greitai ir patogiai gaunamų viešųjų paslaugų iš bet kurios prisijungimo prie interneto vietos.

Elektroninės valdžios plėtra aktuali visame pasaulyje. E. valdžios plėtros būtinybę ir aktualumą rodo ir tai, jog šalys, neplėtojančios e. valdžios, investuotojų vertinamos vis nepalankiau. Juolab, kad e. valdžia siejama su didesniu viešojo administravimo veiksmingumu lygiu, mažesne korupcija, didesniu įmonių konkurencingumu ir šalies patrauklumu investuoti ir gyventi.

Elektroninės valdžios plėtra įgyvendinama remiantis elektroninės valdžios plėtros modeliais. Todėl šio darbo tikslas – išnagrinėti literatūroje siūlomus elektroninės valdžios plėtros modelius, jų įgyvendinimo galimybes praktikoje ir ateities perspektyvas.

Darbo uždaviniai:

- išanalizuoti literatūroje pateikiamus elektroninės valdžios apibrėžimus;

- aptarti mokslininkų siūlomus ir praktikoje taikomus elektroninės valdžios plėtros modelius, pateikti jų klasifikaciją;

- atlikti e. valdžios modelių pagal brandos lygius lyginamąją analizę;

- aptarti būdingiausias kitų darbe išskirtų elektroninės valdžios plėtros modelių grupių bruožus;

- nustatyti naujausias nagrinėjamos srities kryptis ir tendencijas;

- išanalizuoti modelių tobulinimo galimybes.

Darbai atlikti taikyti tyrimo metodai – mokslinės literatūros studijos ir analizė, sisteminimas, apibendrinimas, lyginamoji analizė.

Elektroninės valdžios samprata

Elektroninė valdžia literatūroje apibrėžiama įvairiai. Barcevičius (2006) teigia, kad e. valdžia – tai informacinių technologijų taikymas įgyvendinant viešosios valdžios funkcijas.

Pasak Domarko ir Lukoševičienės (2006), e. valdžia – tai valstybinis informacinės infrastruktūros institutas, laiduojantis patogią viešosios informacijos prieigą bei apykaitą ir teikiantis viešąsias paslaugas informacinių technologijų pagrindu.

Literatūroje teigiama, kad e. valdžia dažniausiai suvokiama kaip valstybinės valdžios tąsa elektroninėje erdvėje, pasireiškianti kaip valstybės funkcijų

realizavimas, organizacinių pokyčių tobulinimas pasitelkiant informacines technologijas (Limba 2007).

Elektroninė valdžia gali būti apibrėžiama ir kaip teisės aktais nustatyta duomenų, informacijos bei dokumentų teikimo ar gavimo tvarka, kurios procedūros atliekamos asmens buvimo vietoje bei jo pageidavimu, skaitmeniniu pavidalu, nuotoliniu būdu per internetą ar (ir) kitomis telekomunikacijų priemonėmis ir apima visą gyventojų ar verslo subjekto bendravimą su viešojo administravimo subjektais (Butkevičienė, Rutkauskienė 2008).

Iš pateiktų apibrėžimų matyti, kad visuose iš jų minimi du pagrindiniai objektai – informacinės technologijos ir viešosios valdžios paslaugos, teikiamos naudojantis informacinėmis technologijomis per atstumą. Taigi, apibendrinus apibrėžimus galima teigti, kad elektroninė valdžia – tai viešųjų valdžios paslaugų teikimas informacinėmis technologijomis.

Akivaizdu, kad e. valdžios pagrindiniai privalumai yra patogumas vartotojui dėl galimybės naudotis jam reikalingomis paslaugomis bet kurioje jam patogioje vietoje ir bet kuriuo jam patogiu laiku, ir greitis – nereikia laukti eilėse, paslauga suteikiama per kelias minutes ir pan. Vadinasi, e. valdžios paslaugos orientuotos į jų vartotojų poreikius. Todėl būtina e. valdžios paslaugas nuolat tobulinti, plėsti e. valdžią, kad paslaugos atitiktų nuolat kintančius ir didėjančius vartotojų poreikius. Kaip minėta, e. valdžios plėtra įgyvendinama naudojant e. valdžios plėtros modelius.

E. valdžios plėtros modeliai

E. valdžios plėtros modelis atvaizduoja pagrindinius IRT politikos viešajame sektoriuje strateginio planavimo, koordinavimo, įgyvendinimo, stebėsenos ir rezultatų vertinimo elementus bei ryšius tarp jų. E. valdžios plėtros modeliai tarnauja kaip rekomendacijos šios srities politiką formuojantiems ir ją įgyvendinantiems specialistams (Malinauskienė 2010).

Literatūroje sutinkama tokia e. valdžios plėtros modelių klasifikacija:

- e. valdžios plėtra pagal brandos lygius;
- e. valdžios plėtra siekiant strateginio IRT ir veiklos tikslų suderinamumo;
- e. valdžios plėtra: architektūrinis požiūris (Malinauskienė 2010).

Modelių pagal brandos lygius lyginamoji analizė

Pirmosios iš literatūroje minimų e. valdžios plėtros modelių grupių – plėtros modelių pagal brandos lygius – pagrindinė savybė yra ankstesnių pakopų pasiekimų integravimas, jų išplėtimas ir patobulinimas kylant pakopomis aukštyn. Šie modeliai dar vadinami „elektroninių kopėčių“ modeliais. Kiekvienas lygis pasižymi didesniu integracijos ir sąveikos internete laipsniu (Goldkuhl, Persson 2006).

Įvairių autorių darbuose išskiriamų e. valdžios plėtros modelių lyginamoji analizė pateikiama 1 lentelėje.

1 lentelė. E. valdžios plėtros pagal brandos lygius modelių palyginimas (sudaryta autorės remiantis analizuota literatūra)

Table 1. Comparison e. government development models based on the maturity levels (source: made by author)

Modelis	Sukūrimo metai	Taikymas praktikoje	Pagrindiniai etapų bruožai				
			I	II	III	IV	V
Layne & Lee	2001	JAV e. valdžios projektai	Informacija intern. svetainėse, formų atsiuntimas	Formų pateikimas tinkle, prisijungusiojo identifikavimas	Tarpinstitucinis susijungimas per panašias funkcijas	Vieno langelio principas	
Hiller & Belanger	2001		Naujausia informacija internetinėse svetainėse	Klausimai ir atsakymai gaunami internetu	Sandoriai internetu	Vieno langelio principas	Vartotojui suteikiama galimybė pareikšti savo nuomonę
Jungtinių tautų	2001		Statistinė ribota informacija	Specializuota, nuolat atnaujinama informacija	Bendravimas indentifikuojant vartotoją	Sandorių atlikimas tinkle	Vieno langelio principas

E. valdžios brandumo	2005		Organizacijų intranetas, paslaugos užsakomos ir gaunamos internetu	Asmeniniams poreikiams pritaikytos paslaugos internetu	Sujungiamas intranetas, ir vieno langelio principas	Vidaus ir išorės organizacinių duomenų mobilumas	
Siau, Long	2005		Teikiama ribota informacija naudojant internetinę svetainę	Paieškos sistemos, elektroninis paštas, oficialių formų parsisiuntimas	Tam tikrų sandorių atlikimas internete	Vieno langelio principas	Balsavimas internetu, vartotojų apklausos, nuomonių tyrimai
Capgemini	2007		Informacija internete	Parsisiunčiamos formos	Elektroninės formos	Pilnas duomenų tvarkymas elektroniniu būdu	Paslaugų suasmeninimas
Capgemini	2009		Orientavimas į administravimą	Kliento poreikių suvokimas	Vartotojų segmentaciją, jų poreikių nustatymas	Veiksmingų, orientuotų į klientus paslaugų kūrimas	Vartotojai prisideda prie paslaugų kūrimo
ANAO		Australijos nacionaliniai audito rūmai	Informacija, užklausa ir paieška internete	Smulki duomenų paieška ir filtravimas internete	Teikiant paslaugas nustatoma asmens tapatybė	Organizacijų keitimasis vartotojui reikalingais duomenimis	
SAFAD		Švedijos administracinės plėtros agentūra	Teikiama pagrindinė informacija internete	Duomenų paieška institucijos duomenų bazėse, paslaugų teikimas el. paštu indentifikuojant vartotoją	Didelis dėmesys indentifikuojant vartotoją	Vieno langelio principas, paslaugos atitinkančios vartotojų poreikius	
Sąveikios e. valdžios	2009		Modernios programos	Integruotos organizacijos	Šalies lygio portalas	Tarporganizacinė integracija	Paklausi, prisijungusi valdžia
E. valdžios sąveikumo	2009		Sprendžiami techniniai klausimai	Siejami organizacijų darbo procesai	Dalinamasi žiniomis tarp organizacijų	Bendra nauda	Suderinti tikslai

Matyti, kad visi nagrinėjami 1 lentelėje modeliai turi 4 arba 5 etapus, kurie panašūs tuo, kad:

1) aiškiai atskiriami skirtingi elektroninės valdžios paslaugų teikimo lygiai (pakopos);

2) pirmasis jų lygmuo pasižymi menku funkcionalumu, o paskutinis – visų valdymo lygių (vietos ir kitų valdžios institucijų, fizinių ar juridinių asmenų) integravimu;

3) žemesnėse pakopose nenustatoma asmens tapatybė informacinėse sistemose;

4) kylant integravimo laipsniui modernėja naudojamos technologijos;

5) aukštesnėse modelių pakopose įgyvendinamas „vieno langelio“ principas;

6) aukštesnėse pakopose vis svarbesnis tampa vartotojas.

Modeliai skiriasi tuo, kad vienuose modeliuose minimos modernesnės ir naujesnės technologijos nei

kituose, vienu modelių jau pirmajame etape paslaugos prilygsta kitų modelių paskutinių brandos lygių paslaugų lygiui, pvz.: tai atsispindi lyginant Sąveikios e. valdžios modelį ir visus 2001 m. sukurtus modelius, pateikiamus 1 lentelėje.

Nagrinėjant modelius pagal brandos lygius galima išskirti kelis jų trūkumus:

1. Kiekviena aukštesnioji modelių pakopa būtinai turi apimti žemesniąsias.

2. Pakopų modelių nauda išryškėja tik organizaciniais – struktūriniais pokyčiams pasivijus technologinius institucijos pokyčius.

3. Tik aukštesnėse pakopose galimas visavertis komunikavimas internetu tarp dviejų ar daugiau institucijų bei tarp vartotojo (kliento) ir institucijos.

4. Modeliuose per menkai kreipiama dėmesio į konkrečių vartotojų poreikius ir individualias gyvenimo situacijas.

5. Per didelė orientacija į technologijas gali lemti tai, kad į vartotojo poreikius bus menkai arba visai neatsižvelgta.

6. Gana didelis pakopų modelių paplitimas įvairių pasaulio šalių viešojo sektoriaus sistemose rodo, kad šio tipo modeliai yra nesunkiai įdiegiami viešajame administravime, tačiau reikia pabrėžti, kad tik jų taikymo paplitimas galutinai nerodo šių modelių naudos ir kokybės teikiant viešąsias paslaugas vartotojams.

Nors sukurti modeliai ir turi keletą trūkumų, jie jau dabar yra plačiai naudojami teikiant e. valdžios paslaugas (pvz., JAV, Australijoje, Švedijoje, Olandijoje – žr. 1 lentelė), todėl galimi teoriniai modelių patobulinimai būtų lengvai išbandomi praktikoje.

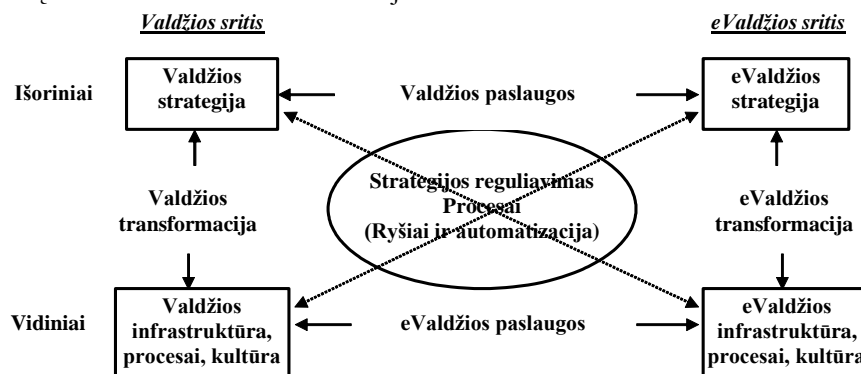
Mokslininkai neišskiria geriausio ar paties tinkamiausio ir visoms pasaulio viešojo administravimo institucijoms tinkančio universalaus modelio. Kiekvienas elektroninės valdžios paslaugų pakopų modelis gali būti taikomas tik gerai įvertinus savitus šalies viešojo

sektoriaus sistemos įgyvendinimo ypatumus. Tačiau viešojo administravimo institucijų, ypač savivaldybių, teikiamos elektroninės valdžios paslaugos tik kai kuriose pasaulio šalyse įgyvendinamos taikant standartizavimo principus, todėl tikėtina, kad tinkamų modelių parinkimas pagal šalies centrinio valdymo ir vietos savivaldos specifiką padėtų išspręsti nemažai su šia sritimi susijusių problemų.

Modeliai siekiant IRT ir veiklos tikslų suderinamumo

Antroji e. valdžios plėtros modelių grupė – e. valdžios plėtros modeliai siekiant strateginio IRT ir veiklos tikslų suderinamumo. Strateginio suderinamumo modelį e. valdžioje pasiūlė Henderson ir Venkatramann 1993 metais. Šis modelis buvo skirtas verslui, tačiau vėliau perkeltas ir e. valdžiai (Rudzkienė 2009).

Modelis pateikiamas 1 paveiksle.

1 pav. Henderson ir Venkatramann strateginio suderinimo modelis (Rudzkienė 2009)

Fig. 1. Henderson and Venkatramann strategic consistency model (Rudzkienė, 2009)

Iš 1 paveikslo matyti, kad naudojant IRT valdžia transformuojama į e. valdžią. Tai atsitinka tiek su išoriniais tikslais – strategija, tiek su vidiniais – infrastruktūra, procesai, kultūra ir pan. Kaip matyti, keičiasi ne tik veiklos tikslai, bet ir IRT tikslai – strategija, procesai ir pan.

Kitas šios grupės modelis pateikiamas 2 paveiksle.

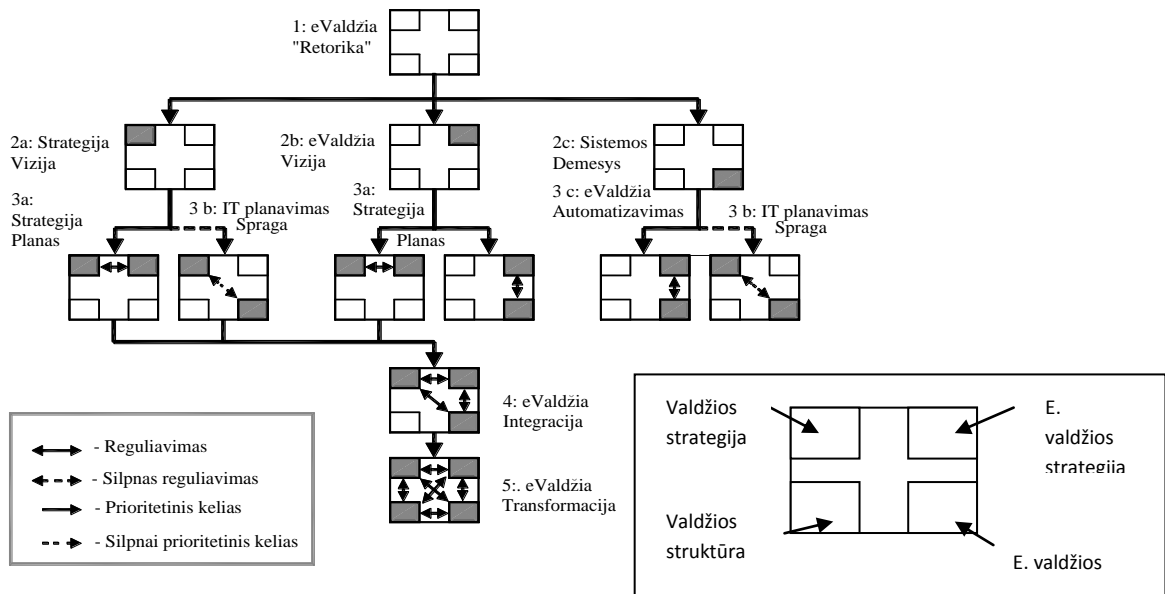
2 paveiksle matyti, kaip vyksta tikslų suderinimas iki visiškos e. valdžios transformacijos, kuomet visi organizacijos tikslai stipriai reguliuojami ir visiškai suderinti su IRT tikslais.

Architektūrinis požiūris

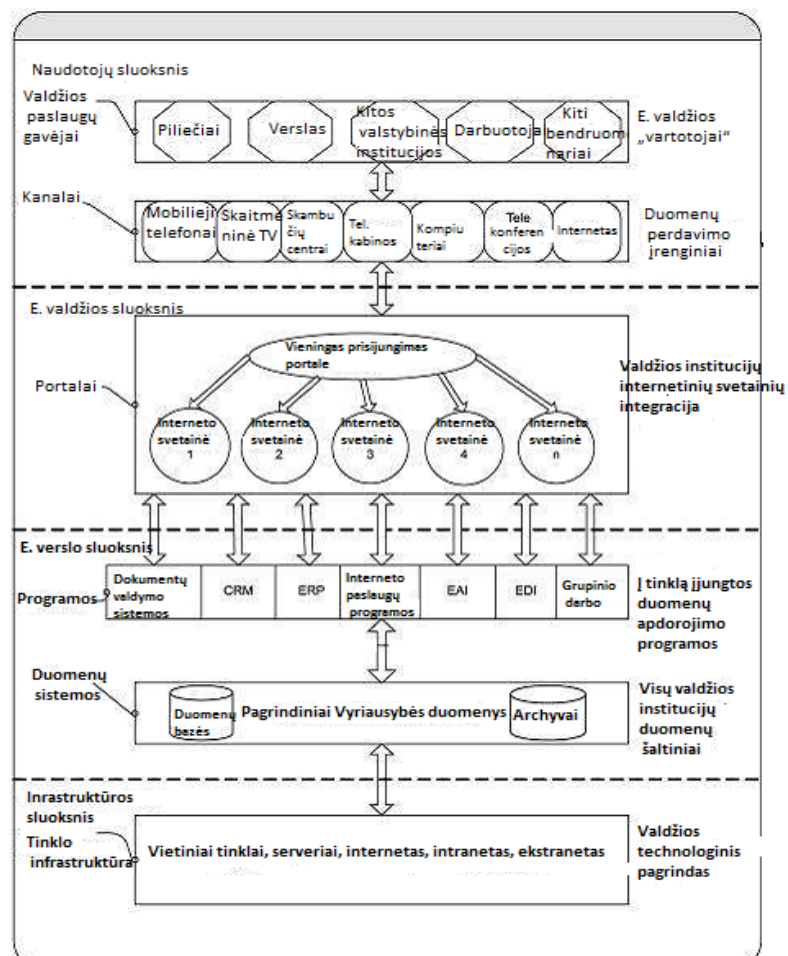
Trečiajai e. valdžios plėtros modelių grupei priskiriamas e. valdžios plėtra: architektūrinis požiūris (Ebrahim & Irani, 2005). Jis pateikiamas 3 paveiksle.

Architektūrinis požiūris yra pagrįstas organizacijos architektūra, kuri apibrėžia organizaciją sudarančių informacinių sistemų, procesų, struktūrinių padalinių ir žmonių, kaip vienos visumos, funkcionavimą (Malinauskienė 2010).

Organizacijos architektūra tarnauja kaip strateginio valdymo įrankis, leidžiantis užtikrinti strateginių veiklos tikslų ir investicijų į IRT tarpusavio suderinamumą.

2 pav. E. valdžios plėtra siekiant strateginio IRT ir veiklos tikslų suderinamumo (Malinauskienė 2010)
 Fig. 2. E. Government development for strategic ICT and harmonize activity goals (Malinauskienė 2010)

3 pav. E. valdžios plėtra: architektūrinis požiūris (Malinauskienė 2010)
 Fig. 3. E. government development: an architectural approach (Malinauskienė 2010)

Naujausios modelių kryptys ir tendencijos

Palyginus per dešimtmetį sukurtus e. valdžios plėtros modelius galima teigti, kad naujesniuose modeliuose matyti modernesnės informacinės technologijos ir didelė orientacija į asmeninius poreikius. Jei anksčiau modelių lygiai dažniausiai buvo skiriami pagal technologijų vystymąsi, t.y. kuo aukštesnis lygmuo, tuo sudėtingesnės technologijos naudojamos, tai naujausiuose modeliuose lygiai dažniausiai skiriami pagal paslaugų pritaikymą asmens poreikiams. Kai kuriuose analizuotuose modeliuose jau minimas ir vartotojų indėlis į e. paslaugų kūrimą arba grįžtamasis ryšys, kuomet paslaugą suteikusi organizacija atlieka tyrimą ir siekia išsiaiškinti vartotojo nuomonę apie paslaugą ir jos kokybę.

Pagal Lietuvoje organizuoto regioninio e. valdžios scenarijų seminaro rezultatus tikėtina, kad ateityje pagrindinės viešosios paslaugos bus pilnai automatizuotos, taip padidės skaidrumas valstybiniame sektoriuje. Vis daugiau paslaugų bus atiduodama į privataus sektoriaus rankas, valstybei pasiliekančioms pagrindines funkcijas.

Technologiniu požiūriu tikėtina, kad svarbiausios bus šios problemos: asmens identifikavimo, sistemų tarpusavio suderinamumo ir informacijos, žinių valdymo.

Iki 2015 metų kalbant apie elektroninės valdžios plėtrą siūloma į modelius įtraukti ir sukurti mechanizmus, kurie leistų įvertinti ir užtikrinti deramą teikiamų e. paslaugų kokybę. Taip pat siūloma ištirti kliūtis, kodėl verslas nelinkęs investuoti į e. valdžios paslaugas ir jų plėtrą ir pasiūlyti modelius šioms kliūtims įveikti ir skatinti valdžios ir verslo partnerystę.

Iki 2020 m. plečiant e. valdžią siūloma į modelius įtraukti asmeninės informacijos ir žinių valdymo brokerius, daug dėmesio skirti politiniam dalyvavimui – analizuoti, ar e. dalyvavimas gali pakeisti tradicines partijas (Malinauskienė, 2010).

Tiriant e. valdžios plėtrą yra pasiūlyti trys e. valdžios ateities scenarijai:

- Nauja elektroninio pasaulio santvarka (*The new eWorldorder*);
- Į žmones orientuota valdžia (*Human centered government*);
- Bendradarbiaujanti ir įtinklinta visuomenė (*Collaborative and highly networked society*).

Pirmajam scenarijui būdinga individualistinė visuomenė, sienų informacijos gavimui nebuvimas, vis daugiau valdžios f-jų bus perduodama į privataus sektoriaus rankas, bus išspręstos duomenų privatumo ir

saugumo problemos, išaugs informacijos analizę atliekančios įrangos vertė, informacinės sistemos bus suderintos ES lygiu.

Atsižvelgiant į šį scenarijų būtina kuriant e. valdžios plėtros modelius įtraukti privatų sektorių, būtinybė paslaugas teikti individualizuotas, pritaikytas kiekvieno poreikiams ir, žinoma, būtinas tarpvalstybinės integracijos brandumo lygmuo.

Antrajam tikėtinam e. valdžios scenarijui būdinga tai, kad bus pilnai automatizuotos ir abipusiai skaidrios viešosios paslaugos, stiprės integracija su ES, aktyvus e.dalyvavimas, atsiras įvairios sąsajos su kompiuterine įranga, didelis dėmesys bus skiriamas turinio ir žinių valdymo programinei įrangai, dirbtinio intelekto, sematinio tinklo ir ontologijos technologijų tobulinimui.

Jau iš antrojo scenarijaus pavadinimo matyti, kad kuriant e. valdžios plėtros modelius būtina orientuotis į žmonių poreikius, taigi, teikti kiekvienam pritaikytas paslaugas. Būtina įtraukti e.dalyvavimo ir ES lygio informacijos integracijos pakopas.

Trečiajam scenarijui būdingos personalizuotos, integruotos ir teikiamos pagal poreikį elektroninės paslaugos, bus vykdoma asmens indentifikacija implantuojant žmonėms specialias mikroschemas arba naudojant biometrinius duomenis.

Iš minėtų trečiojo scenarijaus bruožų matyti, kad vėlgi, į kuriamus e. valdžios plėtros modelius būtina įtraukti paslaugų personalizavimo ir žmonių indentifikavimo etapą.

E. valdžios plėtros modelių tobulinimas

Įvertinus modelių taikymo viešajame sektoriuje pranašumus ir trūkumus, aptarus elektroninės valdžios plėtros galimus scenarijus ir kryptis, šiuo metu būtų galima ieškoti ne tik šių, bet ir tobulesnių elektroninės valdžios paslaugų modelių diegimo viešojo administravimo institucijose alternatyvų.

Tobulinant modelius nebūtinai turi būti iš pagrindų kuriami visiškai nauji, analogo praeityje neturintys elektroninės valdžios paslaugų modeliai. Praktinė šių modelių diegimo patirtis rodo, kad juos efektyviai taikyti įmanoma tik šiek tiek patobulinus vieno ar kito jau sukurto modelio struktūrą, kitaip tariant, papildžius juos naujais struktūriniais fragmentais (tai matyti iš darbe pateiktos e. valdžios plėtros modelių pagal brandos lygius lyginamosios analizės). Tuo remiantis elektroninės valdžios paslaugų pakopų „ANAO“, „SAFAD“, „Lee & Layne“, „Hiller & Belanger“ ir kt. modelius būtų galima papildyti įtinkintu ekspertinio konsultavimo paslaugų

lygiu, kaip papildomu šių modelių struktūriniu fragmentu, kaip siūlo Tomas Limba (2009) (4 paveikslas).

Įtinklinto ekspertinio konsultavimo paslaugų lygio, kaip papildomo struktūrinio fragmento, integravimas į modelius būtų grindžiamas tam tikrą laikotarpį periodiškai įtinklintų konsultavimo paslaugų valstybės tarnautojams teikimu. Tokio pobūdžio paslaugų teikimas yra pirmiausia orientuotas į valstybės tarnautojų kompetencinių įgūdžių, susijusių su elektroninės valdžios paslaugų integravimu viešojo administravimo institucijose, gerinimą, gebėjimų profesionaliau teikti elektroninės valdžios paslaugas ir tiksliau nustatyti vartotojų poreikius elektroninėje erdvėje tobulinimą. Suteikus šias konsultavimo paslaugas ir viešojo administravimo institucijos informacinėje institucijų, tiek vartotojų finansines išlaidas (Limba, 2009).

sistemoje sukūrus specialiai tam pritaikytą viešąją interneto platformą, valstybės tarnautojai jau patys įtinklintu būdu individualiai ir/arba bendruomeniniu principu konsultuotų gyventojus pagal jų poreikius, susijusius su viešųjų paslaugų teikimu. Įtinklinto ekspertinio konsultavimo paslaugų fragmento integravimo į elektroninės valdžios paslaugų pakopų modelius nauda būtų abipusė – valstybės tarnautojai pagerintų savo kompetencinius įgūdžius elektroninės valdžios paslaugų projektų institucinio įgyvendinimo srityje, o visuomenės interesas ir naudojimosi elektroninės valdžios paslaugomis poreikis padidėtų. Taip būtų galima daugiau sutaupyti organizacijų ir jų klientų laiko, atsirastų geresnės sąlygos sumažinti tiek viešojo sektoriaus

	..ANAO ^{cc}	..SAFAD ^{cc}	..Lee & Layne ^{cc}	..VSPA baigtumo ^{cc}	..Hiller&Belanger ^{cc}
I	Statistinė ir pan.* informacija, užklausa	Statistinė ir pan.* informacija	Statistinė ir pan.* informacija	Statistinė ir pan.* informacija, užklausa**, prieiga prie duomenų bazių, ISI***	Statistinė ir pan.* informacija
II	Prieiga prie duomenų bazių	Užklausa**, Prieiga prie duomenų bazių	Asmens tapatybės nustatymas, paslaugų teikimas	Asmens tapatybės nustatymas, intraneto ir interneto sąsajos	Užklausa
III	Asmens tapatybės nustatymas, paslaugų teikimas	Asmens tapatybės nustatymas, paslaugų teikimas	ISI*** (per lygius)	Intranetas ir internetas sujungti	Asmens tapatybės nustatymas, paslaugų teikimas
IV	ISI***	ISI***	ISI*** (per funkcijas)	Autorizuotos informacijos mobilumas	ISI***
V	(Nėra)	(Nėra)	(Nėra)	(Nėra)	Politis dalyvavimas

*Naujienlaiškiai, dokumentų formos, susiję teisės aktai ir kt.

**Užklausa valstybės tarnautojams e. paštu

***ISI – institucijų sistemų integravimas

4 pav. Papildyti e. valdžios brandumo pakopų modeliai įtinklinto ekspertinio konsultavimo paslaugų lygiu (Limba 2009)

Fig. 5. Complement e. government maturity models (Limba 2009)

Išvados

E. valdžios plėtros modelis atvaizduoja pagrindinius IRT politikos viešajame sektoriuje strateginio planavimo, koordinavimo, įgyvendinimo, stebėsenos ir rezultatų vertinimo elementus bei ryšius tarp jų. E. valdžios plėtros

modeliai tarnauja kaip rekomendacijos šios srities politiką formuojantiems ir ją įgyvendinantiems specialistams.

Literatūroje sutinkama tokia e. valdžios plėtros modelių klasifikacija:

- e. valdžios plėtra pagal brandos lygius;
- e. valdžios plėtra siekiant strateginio IRT ir veiklos tikslų suderinamumo;

- e. valdžios plėtra: architektūrinis požiūris.

Visi elektroninės valdžios paslaugų pakopų (brandos lygių) modeliai panašūs tuo, kad:

- pirmasis jų lygmuo pasižymi menku funkcionalumu, o paskutinis – visų valdymo lygių (vietos ir kitų valdžios institucijų, fizinių ar juridinių asmenų) integravimu;

- žemesnėse pakopose nereikia nustatyti asmens tapatybės informacinėse sistemose;

- kylant integravimo laipsniui modernėja naudojamos technologijos;

- aiškiai atskiriami skirtingi elektroninės valdžios paslaugų teikimo lygiai (pakopos);

- aukštesnėse modelių pakopose įgyvendinamas „vieno langelio“ principas;

- aukštesnėse pakopose tampa svarbus vartotojas.

Antrosios grupės modeliai vaizduoja, kaip per IRT valdžia transformuojasi į e. valdžią. Tai atsitinka tiek su išoriniais tikslais – strategija, tiek su vidiniais – infrastruktūra, procesai, kultūra ir pan. Keičiasi ne tik veiklos tikslai, bet ir IRT tikslai – strategija, procesai ir pan.

Architektūrinis požiūris atspindi e. valdžios sandarą, t.y. plačiai analizuojami e. valdžios vartotojai, duomenų perdavimo įrenginiai ir pan. Taikant šį modelį lengvai galima palyginti valdžią ir e. valdžią, ir nuspręsti ko dar trūksta iki visiškos valdžios transformacijos į e. valdžią.

Nors iki šiol sukurti modeliai ir turi keletą trūkumų, jie jau dabar yra plačiai naudojami teikiant e. valdžios paslaugas (pvz., JAV, Australijoje, Švedijoje, Olandijoje), todėl galimi teoriniai modelių patobulinimai būtų lengvai išbandomi praktikoje.

Mokslininkai neišskiria geriausio ar paties tinkamiausio ir visoms pasaulio viešojo administravimo institucijoms tinkančio universalaus modelio. Kiekvienai situacijai tinka vis kitoks modelis. Svarbu tinkamai pasirinkti.

Įvertinus elektroninės valdžios plėtros modelių taikymo viešajame sektoriuje pranašumus ir trūkumus, šiuo metu būtų galima ieškoti ne tik šių, bet ir tobesnių elektroninės valdžios paslaugų modelių diegimo viešojo administravimo institucijose alternatyvų. Tačiau nebūtina kurti visiškai naujų modelių, rekomenduojama esamus šiek tiek patobulinti, kitaip tariant, papildyti juos naujais struktūriniais fragmentais.

Ateityje siūlant naujus e. valdžios plėtros modelius būtina atsižvelgti į ateities prognozes ir pagal tai į modelius integruoti naujus struktūrinius elementus, naujus etapus, pvz.: jau dabar matyti, kad į modelius būtina

įtraukti orientaciją į vartotoją, tikėtina, kad ES modelius papildys ir tarpvalstybinė integracija. Vienareikšmiškai galima teigti, kad valstybės pasirinktas e. valdžios plėtros modelis turi visiškai atitikti tuometinius jos piliečių poreikius. Tik tokiu atveju e. paslaugos atitiks savo paskirti ir galės būti sėkmingai plėtojamoms.

Literatūra

Andersen, K.V.; Henriksen, H.Z. 2006. E-government maturity models: Extension of the Layne and Lee model. *Government Information Quarterly*, 23(2): 236-248.

Barcevičius, E. 2006. *Plus Ça Change...: ar elektroninė valdžia pagerins viešąjį valdymą Lietuvoje?* ISSN 1392-1681.

Bnet Business Network, Business Dictionary [interaktyvus] [žiūrėta 2011 m. spalio 5 d.]. Prieiga per internetą: <<http://dictionary.bnet.com/definition/front+end.html>>.

Bnet Business Network, Business Library [interaktyvus] [žiūrėta 2011 m. spalio 5 d.]. Prieiga per internetą: <http://findarticles.com/p/articles/mi_hb5951/is_200201/ai_n24060452>.

Butkevičienė, E.; Rutkauskienė, D. 2008. Valdžios, verslo ir piliečių elektroninės sąveikos plėtra Lietuvoje: viešųjų elektroninių paslaugų poreikis kaimiškuosiuose regionuose. *Viešoji politika ir administravimas*: 23. ISSN 1648-2603.

Domarkas, V.; Lukoševičienė, V. 2006. Elektroninė valdžia informacijos teikimo visuomenei aspektu. *Viešoji politika ir administravimas*: 16. ISSN 1648-2603.

Goldkuhl, G.; Persson, A. 2005. Characteristics of Public E-services: Investigating the E-diamond Model. *Accessed to the First International Pragmatic Web Conference*: 54–79.

Goldkuhl, G.; Persson, A. 2006. From e-ladder to e-diamond – re-conceptualising models for public e-services. *Proceedings of the 14th European Conference on Information Systems*: 117–132.

Hala, A.K. 2009. *A Citizen Oriented E-government Maturity Model* [interaktyvus] [žiūrėta 2011 m. Spalio 10 d.]. Prieiga per internetą: <www.brunel.ac.uk/329/.../HalaAIKhatib0632085.pd...>.

Layne, K.; Lee, J. 2001. Developing fully functional E-government: A four stage model. *Government Information Quarterly*, 18 (2): 122-136.

Limba, T. 2007. Elektroninės valdžios diegimas ir perspektyvos Lietuvoje: visuomenės ir valdžios institucijų sąveika. *Informacijos mokslai*: 42–43: 243-250. ISSN 1392-0561.

Limba, T. 2009. Elektroninės valdžios paslaugų pakopų modeliai: jų lyginamoji analizė. *Informacijos mokslai*: 30-39. ISSN 1392-0561.

Malinauskienė, E. 2010. *Dinaminių organizacijos sąveikumo gebėjimų vertinimas skirtingo e. valdžios išsivystymo lygio kontekste*. Daktaro disertacija. Mykolo Romerio universitetas.

Malinauskienė, E. 2010. *Elektroninės valdžios plėtros gairės: ateities scenarijai ir tyrimų kryptys*. Konferencijos medžiaga [interaktyvus] [žiūrėta 2011 m. Spalio 14 d.]. Prieiga per internetą: <www.egovrtd2020.org/EGOVRTD2020/.../ISTAfrica_Presentation>.

Rudzkiene, V. 2009. *E. valdžia piliečiams: plėtros gairių Lietuvai nustatymas naudojant ateities išvalgų metodologiją*. Ataskaita [interaktyvus] [žiūrėta 2011 m. spalio 13 d.]. Prieiga per internet:

<www.egov.lt/modules/document_publisher/.../3/Ataskaitai_int.ppt>.

ANALYSIS OF E-GOVERNMENT DEVELOPMENT MODELS

J. Kindurytė, N. K. Paliulis

Abstract

The importance of e-government in the world is discussed. The importance of e-government models, developing and improving public e-services, is examined. Analysis of e-government development models classification found in the works of various countries authors. E-government development models, found in literature and realised in practice, is presented and discussed. Maturity models of e-government development, is analysed. Presentment of features other e-government development models groups, referred in work. The latest futures directions and trends of e-government development, is examined. Scenarios of e-government development is discussed. Opportunities of e-government development models improvement, is analyzed.

Keywords: e-government, e-government development, e-government development scenarios, e-government development model, information technology.